

Tistega dne, 22. junija . . .

Ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, so se v stanovanju pri Filipu Bernardu na Vodnikovi cesti 27 sestali nekateri člani CK KPS in ustanovili glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet — vojaško vodstvo oboroženega boja slovenskega naroda proti okupatorjem. Tu so se sestali, še preden je prišel poziv iz Moskve, poziv na internacionalistično pomoč pri napadu na socialistično državo. Za komandanta je bil imenovan Franc Leskošek, za pomočnika komandanta dr. Aleš Bebler, za komisarja Boris Kidrič, ki ga je v začetku julija nasledil Miha Marinko. Kasneje so postali člani glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet še Oskar Kovačič, Miloš Zidanšek in Stane Žagar kot predstavniki Komunistične partije Slovenije in dr. Marijan Breclj kot predstavnik krščanskih socialistov ter Dušan Podgornik kot predstavnik demokratičnega krila sokolov. Ustanovitev glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je bila za nadaljnji razvoj partizanstva v Sloveniji izrednega pomena.

Da bi partizanske enote čimprej pričele organizirati napad proti okupatorjem, je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet na svoji seji 16. julija 1941 sklenilo preiti iz priprave za narodnoosvobodilni boj, ki so potekale v skladu s sklepi junijske partijske konference, v dejansko oboroženo vstajo. Z navodili o pričetku vstaje v Sloveniji so odšli iz Ljubljane: Stane Žagar na Gorenjsko, Milan Zidanšek na Stajersko, Oskar Kovačič na Primorsko, dr. Aleš Bebler na Notranjsko in Dolenjsko, Miha Marinko v Belo Krajino. V kamniškem in kranjskem partijskem okrožju ter na severnem predelu današnje občine Ljubljana-Siša pa sta pripravljala vstajo inštruktorja CK KPS Tomo Brejc in Lojze Kebe.

Priprave na oborožen napad proti okupatorjem so potekale na območju današnje občine Ljubljana-Siša še pred ustanovitvijo glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Do oboroženega upora je prišlo najprej na ozemlju, ki ga je zasedel nemški okupator — pod Šmartno goro in Rašico. Na sestanku rajonskega komiteja KPS Tacen maja 1941, ki ga je vodil Ivan Novak v gozdčku pod Šmartno goro, so določili, kdo izmed članov KPS in SKOJ bo odšel v partizane, kdo bo ostal na terenu kot politični aktivist. Sklenili so tudi, da na tem območju ustanovijo dve partizanski četi; prvo na levem bregu Save s komandirjem Stanetom Koscem iz Gameljna, drugo na desnem bregu Save s komandirjem Lojzeto Siferjem iz Vižmarja. Ko je prišel Lojze Kebe z navodili o pričetku vstaje v Sloveniji na Šmartno goro, je tu že delovala šmartnogorska partizanska skupina. Takšna skupina je bila tudi pod Rašico. Na sestanku, ki ga je imel Lojze Kebe s člani obeh skupin 19. julija 1941 na Šmartni gori, so se odločili, da prično z oboroženo vstajo 22. julija 1941. Borci šmartnogorske partizanske oborožene skupine so 22. julija iz zasede v gozdčku Pšatnik nad vasjo Tacen napadli bivšega jugoslovanskega orožnika Franca Znidaršiča iz Šentvida nad Ljubljano, katerega so partizani obsodili na smrt z ustrelitvijo, ker je izdal nemškemu okupatorju člane in simpatizerje KP z območja bivših občin Šmartno pod Šmartno goro in Šentvida nad Ljubljano; obsojen je bil tudi zaradi tega, ker je sodeloval z nemško policijo pri aretacijah in preganjanju zavednih Slovencev že takoj po prihodu nemškega okupatorja v ta predel Gorenjske. Gameljska partizanska skupina je na ta dan pripravljala tudi likvidacijo izdajalcev iz Gamelj. SR Slovenija praznuje 22. julij kot dan vstaje slovenskega naroda.

Zaradi napada partizanov na izdajalce je nemški okupator v dneh od 23. do 26. julija na območju bivše občine Šmartno pod Šmartno goro aretirал več kot 30 simpatizerjev narodnoosvobodilnega gibanja; dva od teh sta bila kmalu nato ustreljena neznano kje. V tistih dneh sta se šmartnogorska in gameljska partizanska skupina povečali z novimi borci. V rašičkih gozdovih je od 24. junija 1941 delovala tudi partizanska skupina črnuških komunistov. Po sestanku med črnuškimi partizani in Stanetom Koscem iz gameljske skupine 25. julija 1941 je prišlo 28. julija nad vasjo Rašico do združitve šmartnogorske, gameljske in črnuške partizanske skupine in do ustanovitve Rašičke čete. Po zaprisegi o zvestobi slovenski partizanski vojski so borci izvolili Staneta Kosca za komandirja, Mileta Špacapana za komisarja, ki mu je sledil Maks Pečar — oba iz Črnuča.

Rašička četa je delovala kot samostojna partizanska enota, zato se je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet odločilo, da se četa vključi v Kamniški bataljon. Tako je prišlo 17. avgusta 1941 do vključitve v Kamniški bataljon.

Vsakodnevne sabotažne in druge akcije, zlasti napadi in uničevanje nemških avtomobilov, so vznemirjale okupatorje. Zato se je nemški okupator odločil napasti Rašičko četo. V pripravi na ta napad je na Rašico 18. septembra 1941 prišla posebna nemška komisija z namenom, da na kraju samem ugotovi položaj in pripravi operacijski načrt za obkolitev in uničenje čete. Toda partizani Rašičke čete so jo na povratku v dolino napadli pri Pasjem potoku pod vasjo Rašica, kjer je padlo vseh šest članov komisije. Dva dni po tem napadu, 20. septembra 1941, so Nemci vas Rašico požgali, vaščane pa izgnali na Hrvaško. Rašica je bila prva požgana vas v Sloveniji v času narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji. Teden dni nato je nemški okupator napadel Rašičko četo. Zaradi sovražnikove premoči bi bil vsak odpor usoden za nadaljnji obstoj Rašičke čete, zato so se borci porazdelili v manjše skupine in se umaknili iz rašičkih gozdov. Premik čete v Ljubljansko pokrajino je bil le začasen.

(Odlomki iz zapisa Rezke Traven)

Vabilo

VSE DELEGATE TEMELJNIH IN SPLOŠNIH DELEGACIJ KS in TOZD VABIMO

na svečano skupno zasedanje vseh delegatov ZBORA ZDRUŽENEGA DELA, ZBORA KRAJEVNIH SKUPNOSTI in DRUŽBENOPOLITIČNEGA ZBORA ter vseh delegatov skupščin SAMOUPRAVNIH INTERESNIH SKUPNOSTI občine Ljubljana-Siša, ki bo **V SOBOTO, 26. JUNIJA 1976 OB 10.30 NA RAŠICI**

Dnevni red svečane seje je objavljen v PROGRAMU našega občinskega praznovanja, ki je posvečeno pomembnim zgodovinskim dogodkom v letu 1941.

Prepričani smo, da se boste vsi delegati tega našega skupnega zasedanja in praznovanja polnoštevilno udeležili, saj je to dejansko edina priložnost, da se sestanejo vsi delegati, ki predstavljajo našo delegatsko skupščino.

Predsednik
Skupščine občine
Ljubljana-Siša
dipl. ing. Stane PLEMENITAS

Predstavljamo vam Rašico,
kraj letošnje občinske
proslave

Kot vemo, se bo letošnja osrednja proslava v počastitev 22. junija, praznika občine Ljubljana-Siša prvič preselila iz centra Šiške in sicer na Rašico. Tako je to znano vas kot prvo doletela čast, da bo 26. junija dopoldne gostila nad 10.000 šiškarjev, ki bodo prisostvovali tej proslavi.

Prav zato smo se odločili nekoliko podrobneje predstaviti kraj letošnje osrednje občinske proslave. Pri tem nam je s svojim ogromnim znanjem pomagal Anton Kreč.

Če se povrnemo dve tisočletji nazaj, potem lahko domnevamo, da so tedaj na območju današnje Rašice živeli Kelti, ki pa so jih pregnali Rimljani, pa čeprav je bil hrib nad Rašico s svojimi jamami izredno dobro skrivališče za uporne Kelte. V srednjem veku so te jame prišle izredno prav novim prebivalcem — Slovanom — pred številnimi turškimi vpadi. Še danes se uporabljata imeni Špehovka za jamo, v kateri so imeli kmetje shranjeno slanino za morebitne hude čase in pa Zidanica za jamo, ki je imela zidani vhod ter je tako postala nedostopna za osvajalce. Pozneje so se po rašičkih gozdovih potikali rokovnjači, ki so kdaj pa kdaj zašli tudi v samo vas.

Najpomembnejše obdobje pa je za Rašico nastopilo leta 1941. V Rašici je bil doma Stane Kosce, komunist, ki je takoj začel z oboroženim uporom proti zavojevalcem slovenske domovine. Na vrhu hriba Rašice so se začeli poleti 1941 zbirati prvi partizani, ki so uspešno izvedli nekaj akcij. Na te začetke nas spominja obnovljeno taborišče Rašičke čete nedaleč od planinske postojanke na vrhu Staneta Kosca.

Znano je, da je bila Rašica prva požgana vas med NOB v Sloveniji. Povedati pa je treba, da so Nemci že pred glavnim požigom 19. septembra 1941 večkrat prišli v vas, pretepali vaščane, metali bombe ter zažigali posamezne hiše. Ko pa je Rašička četa likvidirala šest Nemcev, so le-ti pobesneli, preselili prebivalce v zapore v Šentvidu pri Ljubljani, vas pa požgali. Rašička četa je nadaljevala z oboroženim bojem, prebivalci Rašice pa so bili preseljeni v Hrvaško okolico Slavonske Požege.

Precej Raščanov se ni vrnilo na svoje domove, tisti, ki so imeli to srečo, pa so morali trdno zagrabiti za delo in si poskusiti obnoviti svoje požgane domove. Z zelo prizadevnim delom so si uspeli zgraditi novo streho nad glavo, kmalu pa so sledile še druge akcije: napeljali so vodovod, obnovili električno napeljavo, zgradili cesto v vas. Vsepovsod je bilo treba pošteno pljuniti v roke, mnogo prostovoljnih delovnih ur so naredili, da so si ustvarili kolikor toliko spodobno življenje. Leta 1958 so nad vasjo na vrhu Staneta Kosca postavili stolp in do njega uredili tudi cesto, leta 1971 so si napeljali nov vodovod, lani so s pomočjo tovarne